

Pääkirjoitus

Minna Santaoja^a & Ossi Ollinaho^b

Uusia tuulia, ulappoja ja karikoita: suuntia tieteellisen julkaisemisen aalloilla luovintaan

Tämä on ensimmäinen Alue ja Ympäristö -lehden numero, jonka julkaisee yksin Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seura (YHYS). Viime vuonna YHYS liittyi Alue- ja ympäristötutkimuksen seuran (AYS) rinnalle lehteä kustantamaan. AYS:n toiminta kuitenkin päättyi aktiivisten toimijoiden puutteessa (ks. Wingström 2024) ja seuran purkava kokous pidettiin huhtikuussa 2025, joten lehden kustantaminen siirtyi YHYS:n kontolle. Vie hetken, ennen kuin muutos on tehty kaikilta osin näkyväksi esimerkiksi lehden nettisivuilla.

Alue ja Ympäristö -lehti on ilmestynyt säännöllisesti vuodesta 1971 alkaen, ensimmäiset 20 vuotta Aluesuunnittelu-nimisenä ja vuodesta 1991 lähtien nykyisellä nimellään. Nyt YHYS:lla on vastuu ja kunnia-asia huolehtia, että lehti ilmestyy myös jatkossa. Kustantajan muutoksesta huolimatta lehden linja säilyy ennallaan: julkaisemme kriittisen, teoreettisesti motivoitun ihmismaantieteen, aluetieteen ja yhteiskunta- ja ihmistieteellisen ympäristötutkimuksen tieteellisiin keskusteluihin kiinnittyviä kirjoituksia.

Lehden päätoimittajina huolehdimme jatkuvuudesta ja autamme parhaamme mukaan YHYS:n johtokuntaa kustantajaroolin omaksumisessa. Onneksi myös Alue- ja ympäristötutkimuksen seuran edellinen puheenjohtaja Roosa Wingström tuli valituksi YHYS:n johtokuntaan ja seuran varapuheenjohtajaksi, mikä edesauttaa lehden sujuvaa siirtymää kustantavalta seuralta toiselle. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seura juhli viime vuonna kolmekymppisiä (ks. Santaoja ym. 2024). Lehden kustantamisen myötä seuran toiminta uudistuu sen astuessa uudelle kymmenluvulle.

Avoimen julkaisemisen lisenssien karikat

Alue ja Ympäristöllä on käytössä avoimen julkaisemisen CC BY 4.0 -lisenssi. Sen mukaan teosta saa kopioida, levittää, näyttää ja esittää julkisesti ja siitä saa luoda johdannasteoksia, kunhan tekijän tai oikeudenomistajan nimi mainitaan asianmukaisesti. Lisenssi on hyvin

^a Alue ja Ympäristö -lehden päätoimittaja & Ympäristöpolitiikka, Tampereen yliopisto, minna.santaoja@tuni.fi

^b Alue ja Ympäristö -lehden päätoimittaja & Globaali kehitystutkimus, Helsingin yliopisto, ossi.ollinaho@helsinki.fi

avoin mahdollistaessaan oikeudet jopa teoksen, eli tässä tapauksessa tieteellisen kirjoituksen, kaupalliseen käyttöön ilman, että tällaiseen edes tarvitsee kysyä lupaa. Eurooppalaiset ja kotimaiset avoimen tiedejulkaisemisen ohjeet sekä tutkimusrahoittajat suosittelevat tai jopa edellyttävät Creative Commons- eli CC-lisenssejä. Näyttää kuitenkin siltä, että avoin lisenssi otettiin kotimaisissa lehdissä käyttöön ilman ymmärrystä siitä, mihin kaikkien lisenssin valinta vaikuttaa (ks. Tiedekustantajat 2023). Lisenssi- ja tekijänoikeusasiat eivät tavallisesti herätä tutkijakunnassa suurta kiinnostusta tai intohimoja. Tutkijan näkökulmasta on tärkeää, että teksti on mahdollisimman avoimesti saatavilla, jolloin sitä voi lukea ja siihen voi viitata vaivatta. Tutkija ei välttämättä tule ajatelleeksi luopuvansa CC-lisenssillä tekijänoikeuksistaan. Samalla avoimet lisenssit haurastuttavat kotimaisten tiedelehtien rahoitus-pohjaa tavalla, joka tutkijoiden on myös hyvä tiedostaa.

CC-lisenssien ongelma on pähkinäkuoressa seuraava. Monille kotimaisille tieteellisille lehdille Tiedekustantajien liiton myöntämät jäsenavustukset ja julkaisutoiminnan kehittämiseen tarkoitetut kohdeapurahat ovat edellytys toiminnalle. Tiedekustantajien liiton toiminta rahoitetaan Kopiosto-korvauksilla. Niin kauan kuin Alue ja Ympäristö käyttää CC-lisenssiä, Kopiosto ei voi kerätä tekijänoikeuskorvauksia lehtemme julkaisuista. Tätä polkua seuraten Tiedekustantajien liitolla ei pian ole mitä jakaa, mikä vaarantaa kotimaisen tiedejulkaisutoiminnan.

Tekijänoikeus tarkoittaa tekijän lähtökohtaista yksinoikeutta päättää teoksensa käytöstä (ks. tekijänoikeus.fi). Tekijänoikeus syntyy automaattisesti, kun henkilö luo itsenäisen ja omaperäisen teoksen, kuten tieteellisen tekstin. Tekijänoikeuden suojaamaa teosta ei ole oikeutta käyttää ilman tekijän lupaa. Tekijä voi kuitenkin luovuttaa oikeuksiaan teokseensa osittain tai kokonaan erityyppisten sopimusten kautta. Tällainen sopimus ovat tieteellisissä lehdissä käytetyt kustannussopimukset ja lisenssit, joiden kautta tekijät voivat siirtää oikeuksiaan muille. Hyväksyessään teoksensa julkaisemisen esimerkiksi Alue ja Ympäristössä tekijän ja lehden kustantajan välille syntyy kustannussopimus, ja CC-lisenssin myötä tekijä luovuttaa teoksensa vapaaseen käyttöön.

CC-lisenssien ajatus on tietenkin kannatettava. Avoimet lisenssit luotiin oligopolisointuneen toimialan rakenteiden murentamiseksi (Larivière ym. 2015). Isot kustantajat ovat akateemisen tutkimuksen saavutettavuuden esteenä. Varsinkin globaalin etelän tutkijoille pääsy tieteellisiin keskusteluihin on ollut vaikeaa, mutta rikkaimmalkaan yliopistokirjastot eivät voi maksaa pääsyä kaikkiin julkaisuihin. Avointa tieteellistä julkaisemista on edistetty jo 1990-luvulta lähtien useiden julistusten ja hankkeiden avulla. Kun internetin myötä tieteellisten julkaisujen rajattomalle saatavuudelle ei enää ollut teknisiä esteitä, ajateltiin, että tieteellisen tiedon tulee olla vapaasti kaikkien hyödynnettävänä.

Euroopassa luotiin vuonna 2013 avoimen tieteellisen julkaisemisen periaatteet, joiden puitteissa nykyään ajetaan Plan S:n ja muiden aloitteiden kautta tieteellisen julkaisemisen rajoittamatonta käyttöä. Viime vuonna 53 prosenttia kaikista – yli 5,6 miljoonasta! – tieteellisistä artikkeleista julkaistiin avoimesti (cOAlition S 2025). Avoin julkaiseminen ei kuitenkaan ole murtanut julkaisukentän rakenteita, vaan nyt avoimen julkaisemisen kenttäkin on keskittynyt muutamaisiin jättiläiskustantamoihin (Shu & Larivière 2024). Suuret kustantamot voivat asettaa korkeita artikkelinkäsittelymaksuja kirjoittajille säilyttäen pääsyn lukijoille ilmaisena. Epätasa-arvoinen tilanne jatkuu: kaikilla tutkijoilla ei ole mahdollisuutta maksaa jopa tuhansien eurojen artikkelinkäsittelymaksuja. Kotimaiset timanttialista avointa julkaisupolitiikkaa noudattavat lehdet, kuten Alue ja Ympäristö, eivät kerää maksuja, mutta kamppailevat rahoituspohjansa kanssa.

Mikä sitten neuvoksi? Avoimesti voi julkaista ilman CC-lisenssiäkin. Pohdimme Alue ja Ympäristössä CC-lisenssistä luopumista, jolloin lehti kuuluisi Kopioston kopiointikorvauksien piiriin. Tekijänoikeus säilyisi tekijällä, mutta kustannussopimuksessa kirjoittajia pyydetäisiin entiseen tapaan suostumaan tekstinsä avoimeen julkaisemiseen. Lehden sisältö olisi myös lukijoille nykyiseen tapaan avoimesti verkossa luettavissa, mutta artikkeleissa olisi CC-lisenssin sijaan ©-info-merkintä. Se oikeuttaisi Kopioston keräämään

kopiointikorvauksia artikkeleiden käytöstä. Käytöstä ei kuitenkaan maksa yksittäinen lukija, vaan korkeakoulut ja muut tahot hankkivat kopiointiluvan Kopiostolta, joka sitten perii kopiointikorvauksia teosten käytön mukaan. Sähköisten artikkeleiden käytöstä lukijat voivat raportoida helposti Kopiostolle klikkaamalla ©-info-kuvaketta, jonka takaa löytyvät myös tekijä- ja käyttöoikeustiedot. Toimituksessa olisimme valmiita viipymättä siirtymään kopiointikorvauksien piiriin. Lisenssi- ja tekijänoikeusasiaa on kuitenkin harkittava rauhassa eri näkökulmista, etenkin kun lehteä nyt julkaiseva Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seura on vasta opettelemassa kustantajan roolia.

#Vertaisarvioin-kampanja nostaa esiin tutkimuksen laadunvarmistustyötä

Parhaillaan on käynnissä tiedeyhteisön #Vertaisarvioin-kampanja sosiaalisessa mediassa. Kampanjan toteuttaa Kansanvalistusseura Tiedekustantajien liiton toimeksiannosta. Sen tarkoituksena on tehdä vertaisarviointia näkyväksi tieteen laadunvarmistuksessa. Kampanjaan kutsuttiin mukaan tiedeyhteisöä laajasti; myös Alue ja Ympäristö liittyi mukaan. Vertaisarviointi ei tällä hetkellä tutkijaa juuri meritoi, mikä on nurinkurista, koska ilman vertaisarviointia ei tiedettä ole. Vertaisarviointi on toistaiseksi paras järjestelmä tutkimuksen laadun varmistamiseen, ja arviointipalautetta voi pitää lahjana tutkijalta toiselle. Perehtynyt vertaisarvio auttaa kirkastamaan tutkimuksen viestiä.

Tiedeyhteisössä keskustellaan usein sopivien vertaisarvioijien löytämisen hankaluudesta. Ongelma on merkittävämpi suurten kansainvälisten kustantajien lehdissä. Kotimaiset tiedelehdet perustuvat talkootyöhön, ja näihin talkoisiin tuntuvat myös arvioijat osallistuvan mielellään. Alue ja Ympäristössä olemme löytäneet arvioijia artikkeleille ja katsauksille varsin vaivattomasti, kieltäytymisiä tai ”ghostaamista” eli vastaamatta jättämistä ilmenee melko harvoin. Arviointilausunnot ovat pääsääntöisesti myös perehtyneitä ja kannustavia. Kiitos kaikille lehden ja tutkimuksen laatutyöhön osallistuville! Pyrimme toimituksessa kasvattamaan lehden kytkeytyvää toimijajoukkoa pyytämällä arvioijiksi myös uusia nimiä. Vertaisarviointi pyritään hoitamaan anonymisti ja mahdollisimman laadukkaasti siten, että arviointilausuntojen mukana kirjoittajat saavat myös toimituksen palautteen.

Scopus-indeksointi haastaa kehittämään käytäntöjä

Pohdimme taannoin Alue ja Ympäristön pääkirjoituksessa (Santaoja & Ollinaho 2024) mahdollisuuksia lehden julkaisufoorumiluokituksen nostamiseksi tasolle 2. Tasojen 2 ja 3 luokituksia tarkastellaan seuraavan kerran ensi vuonna 2026. Asian pohjustamiseksi tutkimme kakkostasolle luokiteltuja kotimaisia tiedelehtiä ja kyselimme niiden toimittajilta kokemuksia luokituksen nostosta. Eräs vinkki, jonka saimme, oli lehden indeksoiminen Scopusessa. Indeksointiin on mahdollisuus edellyttäen, että lehti sitoutuu muun muassa vertaisarvioinnin periaatteisiin ja julkaisee vertaisarvioidun sisällön otsikot ja tiivistelmät myös englanniksi. Indeksointi nostaa julkaisujen näkyvyyttä, mikä ilmeisesti lasketaan eduksi jufo-luokituksessa.

Haimme Alue ja Ympäristön indeksointia Scopusessa kesäkuussa 2024. Pitkän odotuksen jälkeen vastaus tuli tammikuussa 2025. Hakemusta ei otettu käsittelyyn, koska lehden nettisivuilta puuttuu lausuma julkaisuetiikasta ja toimimisesta väärinkäytösepäilyissä (engl. *Publication Ethics and Malpractice Statement, PEM-statement*). Vastaus oli yllättävä, koska tällaista lausumaa ei löydy miltään kotimaiselta jo Scopusessa indeksoidulta tiedelehdeltä. Tähän asti indeksointiin on riittänyt viittaus ja linkki Tutkimuseettisen neuvottelukunnan Hyvä tieteellinen käytäntö -ohjeeseen – tämä toki löytyy myös Alue ja Ympäristön sivuilta. Scopusen tiukentuneet kriteerit ovat edessä myös muilla kotimaisilla tiedelehdillä, kun indeksoinnin edellytysten täyttymistä tarkistetaan. Tiedekustantajien liitossa ja Tieteellisten Seurain Valtuuskunnassa ei oltu tietoisia kriteerien tiukentumisesta, eikä niillä ole myöskään resursseja tukea tiedeseuroja ja -lehtiä PEM-lausuman laatimisessa.

Scopuksen malli julkaisuettiseksi lausumaksi on varsin vaativa (ks. Elsevier 2025). Dokumentissa on otettava kantaa muun muassa tekijyyden määrittelyyn, valitusten käsittelyyn, hyvän tieteellisen käytännön rikkomusepäilyjen käsittelyyn, datan jakamiseen, jääviyskysymyksiin, immateriaaliisiin oikeuksiin ja oikaisujen tekemiseen. Tällaisen lausuman laatimisesta lehdelle ei tietenkään ole haittaa; päinvastoin lehdelle ja kaikille toimijoille on eduksi, että periaatteet ja toimintatavat erilaisissa tilanteissa on pohdittu ja julkisesti ylös kirjattu. Ongelmaksi muodostuu se tavallinen: millä ajalla ja resursseilla periaatteiden muotoilemiseksi tarvittava työ tehdään, kun jo perustoimitustyö nielaisee aikaa toimittajien varsinaiselta palkkatyöltä.

Tarkennuksia lehden käytännöissä

Kolmen edellisen Alue ja Ympäristö -lehden ilmestymisen yhteydessä olemme järjestäneet Tutkimusmaistiaiset-tilaisuuden. Kaksi ensimmäistä pidettiin kokonaan etänä, ja teemanumeron 2/2024 julkkarit hybridimallisena verkossa ja Helsingin yliopiston Tiedekulmassa. Nyt käsillä olevan numeron osalta kokeilemme jälleen eri formaattia, kun YHYS Poliittikkadialogin aluksi järjestetään Alue ja Ympäristön aamukahvit. YHYS:n Ympäristötiedon foorumin kanssa järjestämä Poliittikkadialogi on seuran vakiintunut toimintamuoto, jonka temana tänä vuonna on ”Teknologinen toiveikkuus kestävyysmurroksessa”. Aamukahvitilaisuutta ei striimata, vaan keskustelu käydään paikan päällä Aalto-yliopistolla. Teemanumeron 2/2025 vierailevien toimittajien kanssa pohdimme, minkälaisella formaatilla seuraavan numeron julkkarit järjestetään. Palaute Tutkimusmaistiaisista on ollut innostunutta.

Nyt parin vuoden kokemuksella olemme toimituksessa tehneet joitakin linjauksia lehden käytäntöihin. Yksi koskee kirja-arvioita. Päätimme jatkossa keskittyä lehdessä (vertaisarvioituista) tiedekirjoista tehtyjen arvioiden julkaisemiseen. Emme siis pääsääntöisesti julkaise arvioita yleistajuisista tietokirjoista, ellei arviolle ole erityistä perustetta. Olemme myös tarkentaneet linjaa sen osalta, että edellytämme kirja-arviolta erittelevää, analyyttistä ja keskustelevaa otetta – arvio ei siis voi olla vain teosta ylistävä ”myyntipuhe”. Lehdelle on tarkoitus lähitulevaisuudessa rekrytoida kirja-arvioihin keskittyvä toimittaja, joka skannaa säännöllisesti kotimaisten ja kansainvälisten kustantamoiden julkaisuja ja pyrkii hankkimaan arvioiden kirjoittajia kiinnostaville teoksille. Jos olet kiinnostunut kirja-arvioiden toimittamisesta, ota mieluusti yhteyttä!

Olemme tehneet joitakin muutoksia myös teemanumeroiden toimitusprosessiin, tavoitteena selkeyttää vierailevien toimittajien ja päätoimittajien työnjakoa. Numerosta 2/2025 lähtien teemanumeroon tarjottavat käsikirjoitukset lähetetään ensin vieraileville toimittajille, jotka käyvät kirjoittajien kanssa ensimmäisen kommentti- ja muokauskierroksen. Mahdollisimman valmiit käsikirjoitukset jätetään vasta sen jälkeen lehden journal-alustalle. Tässä kohtaa toimitusvastuu siirtyy meille päätoimittajille, jotka huolehdimme vertaisarvioinnin järjestämisestä. Vastuu lehden linjasta ja sisällöistä on viime kädessä päätoimittajilla, ja näin toimien varmistetaan käsikirjoitusten yhdenvertainen käsittely.

Tätä kirjoittaessamme vuodelle 2026 ei ole vielä tiedossa teemanumeroa. Sellaisen toimittamisesta kiinnostuneita pyydetään olemaan pikimmiten yhteydessä toimitukseen. Toki meillä toimittajilla on ideoita mahdollisiksi teemanumeroiksi, ja on myös mahdollista, että vuodessa julkaistaan kaksi yleisnumeroa, koska käsikirjoituksia eri aiheista riittää. Teemanumeron toimittajien tehtäviä on kirjattu lehden verkkosivuille.

Tekoäly tulee, olet valmis tai et

Ajankohtainen asia, johon meidän Alue ja Ympäristönkin toimituksessa on pian otettava kantaa, on tekoälyn käyttö tutkimuksessa ja julkaisemisessa. Toistaiseksi tekoälyn käytöstä on tullut toimitukseen vain yksittäisiä tiedusteluja. Olemme olleet vastentahtoisia

perehtymään tekoölyyn, sillä näemme luovan tutkimus- ja kirjoitusprosessin sellaisena, jota ei voi eikä pidä ulkoistaa tekoölylle. Kriittistä suhtautumista vahvistaa tieto tekoölyn energiankulutuksesta ja massiivisista ympäristövaikutuksista (esim. Vainikka ym. 2025). Yleisesti voimme tässä vaiheessa linjata, että tekoölyn käytöstä on syytä mainita käsikirjoituksessa ja kuvata, millä tavoin ja mitä tekoölysovellusta on käytetty.

Opiskelijoille tekoölyn käyttö on jo arkipäivää. Esimerkiksi Tampereen yliopistossa kandidaatin- ja maisterintutkielmiin on rutiininomaisesti liitettävä selvitys tekoölyn käytöstä. Osa opiskelijoista ei tekoölyä hyödynnä, tai ei ainakaan sen käytöstä kerro. Osa opiskelijoista taas käyttää tekoölyä monipuolisesti ja ilmeisen taitavasti tutkielman teon eri vaiheissa. Tällöin on hyvin hankala arvioida, miten tekoöly näkyy lopullisessa tekstissä, etenkin kun kielimallit ovat kehittyneet nopeasti alun kankeuksista kielenkäytössään. Samassa tilanteessa ollaan tiedelehtien toimituksissa: valmiutemme arvioida tekoölyn roolia käsikirjoituksissa ovat ohuet. Näitä valmiuksia on kuitenkin mahdollista ja syytä kehittää muun muassa kouluttautumalla, ja muiden lehtien käytäntöjä tarkastelemalla laatia lehdelle soveltuvat linjaukset tekoölyn hyödyntämisestä.

Tekoöly on otettu yhteiskunnan eri alueilla käyttöön nopeasti ja varsin kriitikittömästi, mutta nelirajajarrutus on tässä vaiheessa hyödytöntä. Saattaisihan tekoölystä olla jotain hyötyä oman tutkimus- ja kirjoitustyönkin kannalta. Toimituksessa kyse on, yllätys yllätys, resursseista. Voisi olla paikallaan tehdä tekoölylinjauksen laatimisesta oma projektinsa, jolle haettaisiin erillinen rahoitus ja tekijä.

Kielipoliisista, päivää!

Teemme Alue ja Ympäristö -lehden nelihenkisellä tiimillä tarkkaa toimitustyötä. Olemme hieman kielifriikkejä ja kunnia-asiamme onkin, että lehdessä julkaistuissa teksteissä käytetään hyvää, sujuvaa suomen kieltä. Saatamme kommentoida tekstiä toimitusprosessin loppuvaiheessa yksityiskohtaisesti ja moneen otteeseen. Sen suhteen olemme koettaneet hieman höllätä, että ei ole maailmanloppu, vaikka lähdeluettelosta jäisikin se yksi ylimääräinen välimerkki huomaamatta. Kirjoittajille yleisohjeena haluamme sanoa, että lukekaa – olkaa niin hyvät – lehden kirjoittajaohjeet ennen käsikirjoituksen lähettämistä. On kirjoittajan vastuulla, että esimerkiksi artikkelin viittauskäytäntö noudattaa lehden käytäntöä. Kirjoittajaohjeita noudattavan käsikirjoituksen saapuminen toimitukseen on aina erityisen mieltä lämmittävää.

Kielen osalta yksi yleisimpiä kommentoimiamme asioita on, että teksteissä on pitkiä ja monipolvaisia virkkeitä, jotka kannattaisi pilkkoa pariaksi kolmeksi virkkeeksi. Tämä tekee tekstistä poikkeuksetta helppolukuisempaa. Yleinen huomio on epäselvyys relatiivipronominien käytössä. Suomen kieliopin mukaan ”joka” viittaa edeltävään sanaan, ”mikä” puolestaan koko edelliseen lauseeseen. Joka-relatiivipronominia edeltävä lause on siis muokattava sellaiseen muotoon, että viitattava sana edeltää relatiivipronominia. Yleisesti epäselvältä vaikuttaa myös, mikä tekstiysikkö on ”luku” ja mikä ”kappale”. Monet kirjoittajat puhuvat kappaleesta tarkoittaessaan lukua. Tosin, koska Alue ja Ympäristö -lehdessä ei numeroituja lukuja käytetä, voisi olla luontevaa puhua lukujen sijaan vaikkapa artikkelin osioista.

Tekstin rakenne, argumentti ja kieli ovat tietysti tiiviissä kytköksessä toisiinsa. Viimeistelemätön kieliasu kieliä kiireestä, polveileva ja rönsyilevä kieli tai vielä hieman hahmoton tekstin rakenne puolestaan siitä, että ajatusprosessi on kesken. Moniin suuntiin rönsyilevät käsikirjoitukset ovat usein tieteellistä kirjoittamista harjoittelevien väitöskirjantekijöiden käsialaa. Toimituksessa valitettavasti näkyy, milloin väitöskirjaohjausta ei ole ollut saatavilla tai sitä ei ole rohjettu pyytää. Toimituksen palautteessa pyrimme aina ohjaavaan ja kannustavaan otteeseen, vaikka käsikirjoitus ei vielä olisikaan valmis vertaisarviointiin. Kannustamme myös väitöskirjatutkijoita ronskisti vaatimaan ohjausta yliopistoissaan. Eniten työstämistä vaativat käsikirjoitukset eivät kuitenkaan aina tule väitöskirjatutkijoilta.

Alue- ja ympäristötutkimuksen kenttä on monitieteinen ja yhä lisääntyvässä määrin poikkitieteellinen. Kestävyysskysymyksiin pureutuvaa tutkimusta tehdään monilla tieteenaloilla, joilla on erilaisia artikkeliformaatteja ja tieteellisen kirjoittamisen perinteitä. Vaikka Alue ja Ympäristössä kannustamme tieteellisen ilmaisun ja kirjoittamisen kokeiluihin sekä luovuuteen tutkimuksesta raportoinnissa, ovat vaatimuksemme vertaisarvioituille artikkeleille ja katsauksille varsin selkeät ja tiukat. Artikkelit rakentuu johdannon yleisemmästä taustoituksesta spesifiin tutkimusongelmaan tarkentaen. Aineistot ja niiden käsittely on kuvattava tarkasti, ja tutkimus nojaa teoreettiseen näkökulmaan ja analyysissa operationaalisoiutuihin käsitteisiin. Vapaamuotoisempia esseemäisiä tekstejä julkaisemme Epifyytteinä.

Numeron 1/2025 tukeva kattaus tieteellisiä artikkeleita

Alue ja Ympäristön numerosta 1/2025 muodostui tuhti lukupaketti tutkittua tietoa. Vertaisarvioituja artikkeleita julkaistaan peräti kymmenen. Lisäksi numerossa on Janne Kotiahon ja kollegoiden (2025) Epifyytti-kirjoitus suojeleluhyvityksen käytöstä ekologisessa kompensaatiossa. Kirjoitus jatkaa osittain saman kirjoittajaporukan numerossa 1/2024 julkaistussa katsauksessa avaamaa keskustelua kompensatiolainsäädännön muutostarpeista. Suoraan lainvalmistelua puhutteleva teksti on ollut pitkään lehden luetuimpien juttujen kärkisijoilla.

Jos tarkastelemme tuoreen numeron sisältöä aluetieteen ja yhteiskunnallisen ympäristötutkimuksen aloille eritellen, painottuu numerossa ympäristötutkimus – tosin monissa artikkeleissa ovat läsnä molemmat näkökulmat. Numerossa on kolme eläinpolitiikkaan pureutuvaa artikkelia, ja sattumalta kaksi niistä tarkastelee saimaannorpan suojeleluun liittyviä kysymyksiä. Annika Tienhaara, Pekka Salmi, Eija Pouta ja Tuija Lankia (2025) tutkivat kansalaisten näkemyksiä suojelelukeinojen hyväksyttävyydestä. Matias Sivosen ja Lasse Peltosen (2025) artikkeli puolestaan kohdistuu viranomaisien ja asiantuntijoiden näkemyksiin ja yhteistoiminnan kapasiteettiin norpansuojeleluissa. Kolmannessa eläinpolitiikassa artikkelissa Tapio Nykänen (2025) tarkastelee ahmapolitiikan muutosten vaikutuksia saamelaiseen poronhoitoon. Tutkimus nojaa pitkäkestoiseen etnografiseen havainnointiin ja esittää, kuinka ahmojen tappamien porojen korvauskäytännöt osuvat saamelaisen poronhoidon keskeisiin arvoihin jännitteitä synnyttäen.

Kaisa Matschoss, Laura Salmivaara, Eva Heiskanen, Minna Kanerva, Senja Laakso, Tina Nyfors ja Tiia-Lotta Pekkanen (2005) tarkastelevat artikkelissaan kulutus- ja kestävyys-tutkimuksen parissa työskentelevien asiantuntijoiden näkemyksiä kestävästä kuluttamisesta ohjauskeinoista. Artikkelit lähtee liikkeelle toteamalla kestävyysmurroksen edellyttävän radikaalia muutosta kulutustottumuksissa, mutta kohtuullisuuden ja riittävyyden näkökulma on jäänyt vähälle huomiolle esimerkiksi päästövähennyksiä tavoittelevissa toimenpiteissä. Nina Tynkkysen, Kirsi Sonck-Raution ja Taina Lahtisen (2025) artikkeli tarkastelee ruokapakkauksen kestävyysmurrosta kuluttajakansalaisten pakkausvalintojen näkökulmasta. Kirjoittajat toteavat kestävyysmurroksen edellyttävän rakenteellisia muutoksia, kuten tiukempaa sääntelyä, parempaa kuluttajainformaatiota ja innovatiivisia kierrätysratkaisuja. Kuluttajakansalaiset voivat olla muutoksen alullepanijoita. Annu Perälä (2025) tarkastelee artikkelissaan, millä tavoin kansalaiset tulkitsevat ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvää viestintää. Artikkelin mukaan sopeutumiseen liittyvä viestintä on kansalaisille uutta verrattuna ilmastonmuutoksen hillintää koskevaan viestintään, minkä vuoksi viestinnässä olisi tarpeen tukea sopeutumiseen liittyvän ymmärryksen muodostumista.

Numeron neljä muuta artikkelia edustavat moninäkökulmaista alue- ja ympäristötutkimusta sekä kaupunkitutkimusta. Seriina Posio, Riikka Puhakka ja Riikka Paloniemi (2025) tarkastelevat planetaarisen terveyden näkökulman jalkautumista Lahden kaupunkisuunnittelussa. Lahti on julistautunut edelläkävijäksi planetaarisessa terveydessä, joka korostaa ihmisen ja muun luonnon terveyden yhteenkietoutumista. Tutkimuksen mukaan suunnittelijat arvostavat lähiluontoa, mutta joutuvat jatkuvasti etsimään kompromisseja erilaisten

intressien puristuksessa. Anni Niemi, Lassi Similä, Hanna Pihkola ja Tiina Koljonen (2025) tutkivat artikkelissaan kansalaisten tiedontarpeita ja kokemuksia oikeudenmukaisuudesta tuulivoiman rakentamiseen liittyen kahdella pohjoissuomalaisella paikkakunnalla. Tutkimuksen mukaan monet hankkeiden vaikutuksista ovat kuntalaisille epäselviä, ja tutkijat painottavat tarvetta pienten paikallisyhteisöjen tavoittamiseen hankkeiden hyväksyttävyyden ja oikeudenmukaisuuden edistämiseksi.

Mira Välimaa ja Kati Turtiainen (2025) tarkastelevat artikkelissaan paikallisten asukkaiden toimijuutta vastaanottokeskuksen sijoittamisen yhteydessä. Kirjoittajat tunnistavat rasis- tisesti motivoitunutta, ulossulkevaa toimijuutta, mutta myös hyväksyvää toimijuutta, joka onnistuu ylittämään ennakkoluuloja. Artikkelin päättyi toivoa herättävään ajatukseen siitä, että turvapaikanhakijoihin tutustumisen myötä ulos sulkemisesta voidaan velvollisuuden- tunteen ja avunannon kautta päästä jaettuun arjen yhteisöllisyyteen. Kaisu Kumpulainen, Mervi Luonila, Olli Ruokolainen, Aino Leppänen ja Eerika Koskinen-Koivisto (2025) pureutuvat artikkelissaan kulttuurin merkitykseen asukkaiden koetulle hyvinvoinnille erityisesti lähiössä. Tutkimus nostaa esiin erityisesti järjestöjen ja omaehtoisen kulttuuri- toiminnan merkityksen sellaisille asukasryhmille, jotka viettävät paljon aikaa asuinalueella.

Siinä kesälukemista – olkaapa hyvät! Kuulemme mielellämme palautetta lehdestä. Alue ja Ympäristön teemanumero 2/2025 ”Pohjoinen H2O antroposeenin aikakaudella” ilmestyy joulukuussa. Luvassa on tuoreita monitieteisiä näkökulmia veteen yhteiskunnassa.

Lähteet

- cOAlition S. (2025) Plan S, Annual Review 2024. <https://www.coalition-s.org/resources/plan-s/>
- Elsevier (2025) Scopus content policy and selection. <https://www.elsevier.com/products/scopus/content/content-policy-and-selection> (Luettu 21.5.2025, ks. kohta ”Publication ethics and publication malpractice statements”, ladattava PEM-lausun malli viimeisen oranssin pallukan lopussa.)
- Kotiahio, J., Halme, P., Jalkanen, J., Kujala, H., Moilanen, A. & Nieminen, E. (2025) Suojeluhvityksen vaikuttava käyttö ekologisessa kompensaatiossa vaatii muutoksia luonnonsuojelulakiin. *Alue ja Ympäristö* 54(1) 220–227. <https://doi.org/10.30663/ay.157548>
- Kumpulainen, K., Luonila, M., Ruokolainen, O., Leppänen, A. & Koskinen-Koivisto, E. (2025) Kulttuurin rooli asukkaiden koetulle hyvinvoinnille lähiössä. *Alue ja Ympäristö* 54(1) 199–219. <https://doi.org/10.30663/ay.148429>
- Larivière, V., Haustein, S. & Mongeon, P. (2015) The Oligopoly of Academic Publishers in the Digital Era. *PLOS ONE* 10(6) e0127502. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0127502>
- Matschoss, K., Salmivaara, L., Heiskanen, E., Kanerva, M., Laakso, S., Nyfors, T. & Pekkanen, T.-L. (2005) Kohtuus esiin tehokkuuden varjosta: Kuinka kohtuus sisältyi asiantuntijoiden näkemyksiin kestävästä kuluttamisen ohjauskeinoista? *Alue ja Ympäristö* 54(1) 76–101. <https://doi.org/10.30663/ay.146624>
- Niemi, A., Similä, L., Pihkola, H. & Koljonen, T. (2025) ”Kyllähän se vähän yllätti” – Tiedontarpeet ja oikeudenmukaisuuden kokemukset tuulivoimasta kahdessa suomalaisessa kunnassa. *Alue ja Ympäristö* 54(1) 160–180. <https://doi.org/10.30663/ay.148199>
- Nykänen, T. (2025) Ahmapolitiikan moraaliset muutospaineet saamelaisessa poronhoidossa Suomessa. *Alue ja Ympäristö* 54(1) 53–75. <https://doi.org/10.30663/ay.149043>
- Perälä, A. (2025) Merkitystä etsimässä: ilmastonmuutokseen sopeutumista käsittelevien viestien tulkitseminen fokusryhmissä. *Alue ja Ympäristö* 54(1) 120–139. <https://doi.org/10.30663/ay.148481>
- Posio, S., Puhakka, R. & Paloniemi, R. (2025) Planetaarinen terveys Lahden kaupunkisuunnittelussa – lähestymistavan operationalisointi lähiluonnon tarkastelussa. *Alue ja Ympäristö* 54(1) 140–159. <https://doi.org/10.30663/ay.147046>
- Santaaja, M., Berglund, E., Sairinen, R., Heikkurinen, P., Peltonen, L. & Casi, C. (toim.) (2024) Yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus: Monitieteisen alan muotoutuminen Suomessa 1994–2024. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seura ry. <https://edition.fi/yhys>
- Santaaja, M. & Ollinaho, O. (2024) Kotimaisen tiedelehdien tekemisen kestävämmät reunaehdot – vai sittenkin: omaehtoista toisen tekemistä? *Alue ja Ympäristö* 53(1) 1–11. <https://doi.org/10.30663/ay.145928>
- Shu, F. & Larivière, V. (2024) The oligopoly of open access publishing. *Scientometrics* 129(1) 519–536. <https://doi.org/10.1007/s11192-023-04876-2>
- Sivonen, M. & Peltonen, L. (2025) Yhteistoiminnallinen kapasiteetti kalastuksen ja saimaannorpan suojelun yhteensovittamisessa. *Alue ja Ympäristö* 54(1) 28–52. <https://doi.org/10.30663/ay.149239>

- Tiedekustantajat (2023) Tiedelehtien käyttöehdot, avoin julkaiseminen ja sen rahoitus. Suomen tiedekustantajien liitto ry. <https://tiedekustantajat.fi/ohjeet/kayttoehdot-ja-avoimuus/> (Luettu 21.5.2025)
- Tienhaara, A., Salmi, P., Pouta, E. & Lankia, T. (2025) Saimaannorpan suojelun hyväksyttävyyks: kansalaisten näkemykset suojelukeinojen kannatuksen taustalla. *Alue ja Ympäristö* 54(1) 9–27. <https://doi.org/10.30663/ay.143884>
- Tynkkynen, N., Sonck-Rautio, K. & Lahtinen, T. (2025) Ruokapakkaamisen kestävyysmurros: kuluttajakansalaisen näkökulma. *Alue ja Ympäristö* 54(1) 102–119. <https://doi.org/10.30663/ay.146721>
- Vainikka, E., Soronen, A., Kallio, S.-M. & Seppälä, L. (2025) Puhutaan piilevistä vaikutuksista – Tekoälyn vastuullisuus luovan työn ja ympäristön näkökulmista. *Alusta!* 16.1.2025. <https://www.tuni.fi/alustalehti/2025/01/16/puhutaan-piilevista-vaikutuksista-tekoalyn-vastuullisuus-luovan-tyon-ja-ympariston-nakokulmista/> (Luettu 22.5.2025)
- Välimaa, M. & Turtiainen, K. (2025) Paikallisten asukkaiden turvapaikanhakijoita ulossulkeva ja hyväksyvä toimijuus vastaanottokeskuksen toiminnan aikana. *Alue ja Ympäristö* 54(1) 181–198. <https://doi.org/10.30663/ay.144570>
- Wingström, R. (2024) Alue- ja ympäristötutkimuksen seuran muutoksen tuulet. *Alue ja Ympäristö* 53(2) 6–7. <https://doi.org/10.30663/ay.152141>